

Digitális kapitalizmus

Fábics István¹

DOI: https://doi.org/10.35551/PFQ_2025_2_10

Pogátsa Zoltán: Digitális kapitalizmus

A digitális kapitalizmus napjaink egyik legmeghatározóbb társadalmi-gazdasági jelensége, amely alapvetően alakítja át az életünket. Pogátsa Zoltán Digitális kapitalizmus (2024, ISBN 978-963-636-188-4) című könyve átfogó képet nyújt arról, hogy hogyan vált a technológiai fejlődés a globális kapitalizmus motorjává, és miként hat ez a gazdaságra, a társadalomra és az egyének mindennapjaira. A könyv egyszerre mutatja be a digitális korszak kihívásait és lehetőségeit, és közben elmélyült elemzést nyújt a technológiai innováció társadalmi-gazdasági hatásairól. Pogátsa könyve nemcsak gazdasági, hanem társadalmi és etikai kérdéseket is feszeget, amelyek elengedhetetlenek a digitális jövő megértéséhez. A könyv hat fejezeten keresztül tárgyalja a témát.

A technológia kormányzása

Az első fejezet átfogó képet nyújt a technológia társadalmi és gazdasági szerepéről, különös tekintettel annak szabályozási kérdéseire. A szerző részletesen elemzi, hogy a technológiai fejlődés milyen módon járulhat hozzá a gazdasági egyenlőtlenségek csökkentéséhez vagy éppen növekedéséhez. A történeti példák, különösen az ipari forradalmak során tapasztalt szabályozási gyakorlatok, fontos tanulságokat kínálnak a 21. századi technológiai kormányzás számára (Acemoglu és Johnson, 2023). Pogátsa hangsúlyozza, hogy a technológiai vállalatok globális hatása különleges szabályozási megközelítéseket igényel. A skandináv példák rávilágítanak arra, hogyan lehet az innovációt társadalmi igazságossággal ötvözni. Ugyanakkor a szerző figyelmeztet a monopóliumok veszélyeire, amelyek csökkenthetik az egyének lehetőségeit és növelhetik a társadalmi polarizációt. Az innováció és a szabályozás összhangját bemutató konkrét esetek közé tartozik a skandináv országok technológiai vállalatai által képviselt inkluzív modell, amely nemcsak gazdasági növekedést, hanem társadalmi kohéziót is eredményezett. A fejezet külön kiemeli a technológiai innováció szabályozásának szerepét a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésében. Példaként hozza fel, hogy az olyan ágazatok, mint az egészségügy és az oktatás, jelentős előnyöket élvezhetnek, ha a technológiai újításokat megfelelően irányítják. Ugyanakkor Pogát-

¹ egyetemi tanársegéd, Budapesti Corvinus Egyetem Számvitel Tanszék, fabics@uni-corvinus.hu, 2025.01.26.

sa hangsúlyozza, hogy a szabályozás hiánya vagy gyengesége esetén a technológiai vállalatok monopolhelyzete és az adatokkal való visszaélések komoly társadalmi károkat okozhatnak.

Chipek

A második fejezetben Pogátsa részletesen tárgyalja a félvezetők szerepét a globális gazdaságban, kiemelve Tajvan és Dél-Korea stratégiai jelentőségét. A szerző bemutatja, hogyan vált a chipgyártás a geopolitikai konfliktusok egyik legfontosabb tényezőjévé, és milyen kihívásokat jelent a technológiai önellátás elérése (Miller, 2022). A fejezet mélyrehatóan elemzi az ellátási láncok sebezhetőségét, különösen a COVID-19 járvány alatt tapasztalt zavarokat. A szerző konkrét példákat hoz a chipgyártási kapacitások globális megoszlásáról, bemutatva, hogy a termelési folyamat különböző szakaszai miként oszlanak meg az Egyesült Államok, Ázsia és Európa között. Az ellátási láncok sérülékenysége rámutatott arra, hogy a félvezetőipar globális szereplői közötti együttműködés kulcsfontosságú a technológiai stabilitás biztosítása érdekében. A szerző hangsúlyozza, hogy az állami támogatások és a kutatás-fejlesztési beruházások növelése nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a chipgyártás területén egyensúlyt teremtsenek. Tajvan, mint a globális chipgyártás központja, különös figyelmet kap, mivel a TSMC (Taiwan Semiconductor Manufacturing Company) dominanciája révén jelentős hatást gyakorol a globális technológiai piacra.

Appok

A digitális alkalmazások és platformok társadalmi és gazdasági hatásait részletesen tárgyalja a harmadik fejezet. Pogátsa bemutatja, hogyan formálták át az applikációk a kommunikációs szokásokat és a gazdasági interakciókat, különös tekintettel a közösségi médiára (Zuboff, 2019). A szerző alapos elemzést nyújt a gig economy működéséről, rávilágítva az Uber és az Airbnb példáin keresztül arra, hogy ezek az innovációk miként alakítják át a munkaerőpiacot. A fejezet kiemeli az adatgyűjtés és -értékesítés kérdését, amely az alkalmazások legfontosabb gazdasági hajtóerejévé vált. A közösségi média működési mechanizmusait elemezve Pogátsa rámutat arra, hogy az adatok gyűjtése nemcsak gazdasági előnyöket jelent, hanem súlyos etikai kérdéseket is felvet, különösen az egyéni szabadságjogok és az adatvédelem terén. A digitális platformok kialakulása a globális gazdaságban új versenydinamikát teremtett, amelyben az innováció mellett az adatvezérelt döntéshozatal vált meghatározóvá. Pogátsa részletesen elemzi, hogy a különböző alkalmazások hogyan változtatják meg a gazdasági szereplők közötti kapcsolatrendszeret, és bemutatja, miként hatnak az olyan hagyományos iparágakra, mint a vendéglátás vagy a közlekedés. Az Uber példáján keresztül kifejti, hogy a digitalizáció milyen hatással van a munkahelyek stabilitására és a munkavállalók jogaira, különös tekintettel az önfoglalkoztatás és a rövid távú szerződések elterjedésére. A fejezet egyúttal rámutat arra is, hogy a

közösségi média platformok miként formálták át a politikai diskurzusokat, új lehetőségeket teremtve az információmegosztásban, ugyanakkor növelve a félretájékoztató és a manipuláció veszélyeit. Pogátsa hangsúlyozza, hogy a szabályozók szerepe kulcsfontosságú a digitális platformok átláthatóságának biztosításában, különösen az adatvédelmi előírások és a felhasználói jogok terén. Az Európai Unió GDPR-rendelete példaként szolgálhat arra, hogyan lehet a digitális gazdaságban a fogyasztói érdekeket megvédeni, ugyanakkor előmozdítani az innovációt.

Kriptók

A negyedik fejezet a kriptovaluták és a blokklánc-technológia világába vezet. A szerző részletesen bemutatja a Bitcoin és az Ethereum működését, valamint azok gazdasági és társadalmi hatásait (Popper, 2015). Pogátsa szerint a kriptovaluták nemcsak spekulációs eszközök, hanem komoly kihívásokat is jelentenek a pénzügyi szabályozók számára. A blokklánc technológia további alkalmazási területei, például a szavazási rendszerek modernizálása és az ellátási láncok átláthatóságának növelése, szintén részletes elemzésre kerülnek. A szerző kiemeli, hogy a blokklánc technológia alkalmazása jelentős áttörést hozhat az adatok biztonságának és hitelességének biztosításában, ugyanakkor figyelmeztet, hogy a szabályozás hiánya súlyos kockázatokat hordoz. Részletesen bemutatja, hogy a decentralizált technológiák hogyan befolyásolják a gazdasági rendszereket, különösen a nemzetközi pénzügyi tranzakciók területén. Pogátsa hangsúlyozza, hogy a blokklánc technológia alkalmazása új lehetőségeket teremt a kis- és középvállalkozások számára is, amelyek ezáltal csökkenthetik adminisztratív költségeiket és növelhetik versenyképességüket. Mindazonáltal a technológia széles körű elterjedése előtt álló akadályok, például az energiaigény és a skálázhatóság, szintén kiemelten szerepelnek az elemzésben. A fejezet arra is kitér, hogy a kriptovaluták hogyan változtatják meg a pénzügyi tranzakciók biztonsági protokolljait, új típusú fenyegetéseket és lehetőségeket teremtve. Bemutatásra kerülnek a digitális pénznemek jogi és társadalmi elfogadottságának eltérő szintjei is, különös tekintettel az egyes országokban megjelenő szabályozási kihívásokra. A szerző külön figyelmet szentel a blokklánc technológia társadalmi hatásainak, például a decentralizáció lehetőségeinek és korlátainak. Pogátsa álláspontja szerint a blokklánc a jövő digitális infrastruktúrájának egyik alappillére lehet, ha a technológia etikai és környezeti problémáit sikerül megoldani.

Big Tech

Az ötödik fejezet részletes elemzést nyújt a nagy technológiai vállalatok, például a Google és az Amazon, adataalapú stratégiáiról. A szerző kiemeli, hogy ezek a vállalatok miként erősítették meg piaci dominanciájukat a kisebb cégek felvásárlása és az ökoszisztémájukba való integráció által. Pogátsa rávilágít arra, hogy ezek a vállalatok hogyan használják ki adataalapú stratégiáikat arra, hogy fokozzák a fogyasztói

függőséget. Továbbá bemutatja, hogy a Big Tech cégek hogyan akadályozzák a piaci versenyt azáltal, hogy saját platformjaikra korlátozzák a hozzáférést vagy torzítják az algoritmusok működését a saját termékeik előnyben részesítése érdekében. A fejezet rámutat arra is, hogy ezek a cégek milyen mértékben befolyásolják a közpolitikai döntéseket, különösen az adóelkerülési technikák és a lobbitevékenységük révén. Pogátsa hangsúlyozza, hogy a Big Tech cégek szabályozása nélkül ezek a társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségek tovább mélyülhetnek, aláásva a demokratikus rendszerek alapjait.

AI

A mesterséges intelligencia (AI) és az automatizáció kérdéseit részletesen vizsgálja a záró fejezet. Pogátsa kiemeli, hogy az AI technológiák nemcsak a termelési folyamatokban, hanem a szolgáltatásokban és az oktatásban is alapvető változásokat idéznek elő. A szerző részletesen elemzi az AI hatását a munkaerőpiacra, különös tekintettel arra, hogy az alacsony készségszintet igénylő munkák hogyan válhatnak elavulttá az automatizáció révén. Emellett bemutatja az alapjövedelem és más szociális védőháló szerepét a technológiai munkanélküliség kezelésében. A fejezet kiterjed az AI etikai kérdéseire is, mint például az algoritmusok átláthatósága, az adatvédelem és a gépi tanulás torzításai. Pogátsa hangsúlyozza, hogy az AI technológiák fejlesztésének irányát nemcsak gazdasági érdekeknek, hanem társadalmi normáknak és értékeknek is irányítaniuk kell. A geopolitikai dimenziókat illetően a fejezet bemutatja az Egyesült Államok és Kína közötti technológiai versenyt, valamint annak következményeit a globális politikai és gazdasági rendszerekre. Végül Pogátsa kiemeli az AI potenciálját az éghajlatváltozás kezelésében és a fenntartható fejlődés előmozdításában, hangsúlyozva, hogy az AI alkalmazása hosszú távon csak akkor lehet sikeres, ha figyelembe veszi az etikai, társadalmi és környezeti szempontokat is. ■

Hivatkozások

1. Acemoglu, Daron, and Simon Johnson. 2023. *Power and Progress: Our Thousand-Year Struggle Over Technology and Prosperity*. PublicAffairs. ISBN-13: 978-1541702530
2. Miller, Chris. 2022. *Chip War: The Fight for the World's Most Critical Technology*. Scribner. ISBN-13: 978-1982172008
3. Zuboff, Shoshana. 2019. *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. PublicAffairs. ISBN-13: 978-1610395694
4. Popper, Nathaniel. 2015. *Digital Gold: Bitcoin and the Inside Story of the Misfits and Millionaires Trying to Reinvent Money*. Harper. ISBN-13: 978-0062362490